6.11.2023

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja hyvinvointijaostolle

Kuntatalous ja TAE2024 - Kuntatalouden näkymät vuonna 2024 ja pidemmällä aikavälillä

1. **Sote-uudistuksessa Espoon verorahoitusta leikattiin merkittävästi sote-kustannuksia enemmän**

   Sote-uudistuksen myötä valtionosuuksien merkitys Espoon kaupungin rahoituksessa kasvoi aiemmasta n. 9 prosentista lähes 33 prosenttiin. Sote-uudistuksessa Espoosta leikattiin verorahoitusta lähes n.190 milj. euroa enemmän kuin mitä kaupunki käytti sote-palveluiden järjestämiseen.

   Siirtyneiden tulojen ja menojen epätasapainoa korvataan vain osittain Espoolle ja sekin muutosrajoittimella, joka on täysin staattinen. Inflaatio käytännössä syö muutosrajoittimen vaikutuksen ajan myötä, jolloin siitä muodostuu perusteeton piiloleikkuri.

   Espoon verorahoituksen kasvu hidastuu, kun asukkaiden määrän ja ansiotason mukaan kehittyvää verotuloa korvataan valtionosuudella. Valtionosuuksien vuosittainen kasvu on riippuvainen valtion päätöksistä ja viimeisen 10 vuoden aikana valtionosuuksia on leikattu yli 2 miljardialla eurolla. Valtionosuuksien indeksijarru on käytännössä esimerkki valtionosuuksien pienentämisestä.

   Valtionosuusrahoituksen suuri osuus hidastaa rahoituksen yleistä kasvua kasvavassa kaupungissa ja luo väärän kannustimen. Kasvavalla kaupungilla tulisi olla kannustin verorahoituksen kasvattamiseen, ei valtionosuuksien korotuksiin.

2. **Valtakunnan tasolla väestömäärä pienenee - Espoon kasvu jatkuu voimakkaana**

   Espoo kasvaa suhteellisesti eniten kaikista Suomen kaupungeista. Väestömäärä on kasvamassa tänäkin vuonna lähes 8 500 asukkaalla. Se on valtakunnan tasolla poikkeuksellisen paljon ja kuvastaa hyvin Espoon vetovoimaisuutta kaupunkina. Valtakunnan tasolla syntyvyys on laskussa, mutta Espoossa lasten ja nuorten määrä kasvaa, myös tulevina vuosina.

   Espoo on panostanut viime vuosina erityisen paljon Koulut kuntoon -ohjelmaan ja uusien päiväkotien rakentamiseen. Pelkästään vuonna 2024 koulu- ja päiväkotitiloihin investoidaan kaikkiaan 84,9 milj. euroa vuonna. 8 vuotisessa investointiohjelmassa koulu- ja päiväkotihankkeita on yhteensä noin 295 M€, sisältäen vuokra- ja leasingkohteet.

   Laadukas varhaiskasvatus ja kielipolut varhaiskasvatuksesta perusopetukseen ja toiselle asteelle ovat vetovoimatekijä myös kansainvälisten osaajien saamisessa Espooseen. Tämä luo elinvoimaa ja kilpailukykyä ei pelkästään Espoolle vaan koko pääkaupunkiseudulle ja Suomelle.

Syntyneiden määrä vuosittain Espoossa ja koko Suomessa 2018-2040

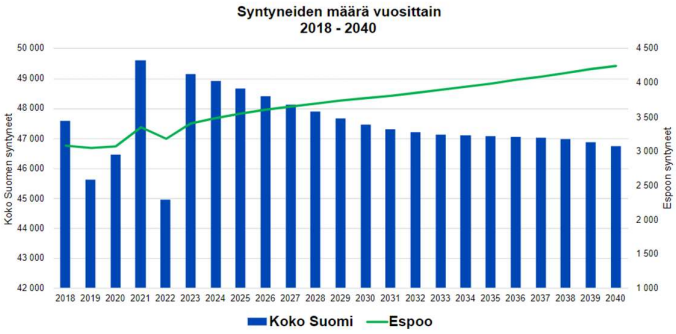

- Syntyvien määrän ennustetaan laskevan Suomessa 2020-luvun lopun ja koko 2030-luvun.
- Espoossa trendi on vastakkainen, syntyvien määrän ennustetaan kasvavan vuosittain.

Lähde: Tilastokeskuksen ja Espoon, Helsingin ja Vantaan väestötiedot ja -ennusteet

Syntyneiden määrä 2040 vrt. 2022

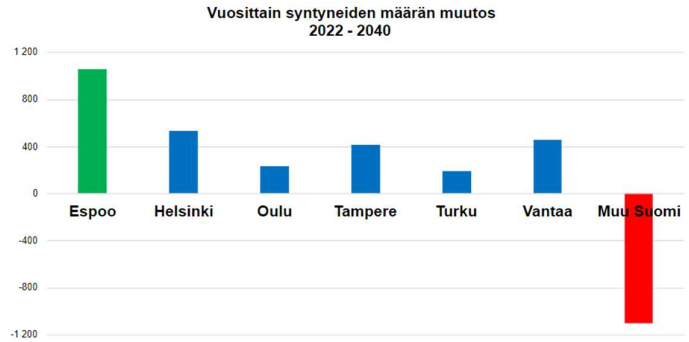

- Espoossa syntyy vuonna 2040 yli 1000 lasta enemmän kuin vuonna 2022.
- Muissa kuutoskaupungeissa kasvu on maltillisempaa.
- Muualla Suomessa syntyvien määrä on selvästi vuotta 2022 alhaisempi.

Lähde: Tilastokeskuksen ja Espoon, Helsingin ja Vantaan väestötiedot ja -ennusteet

0-6–vuotiaiden määrä 2040 vrt. 2022

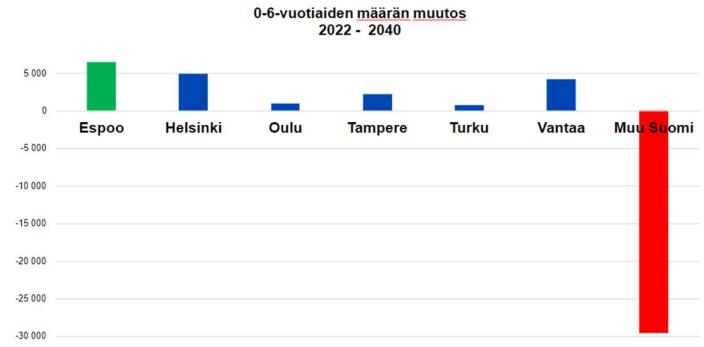

- Espoossa on vuonna 2040 n. 6500 0-6-vuotiasta lasta enemmän kuin vuonna 2022.
- Kuutoskaupunkien ulkopuolella lasten määrä putoaa lähes 30 000:lla.

Lähde: Tilastokeskuksen ja Espoon, Helsingin ja Vantaan väestötiedot ja -ennusteet

3. Espoolla iso rooli koko Suomen kasvun moottorina - investointikyky turvattava

Palvelutarve kasvaa voimakkaasti erityisesti varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa, tämä edellyttää kasvavia investointeja päiväkoti- ja koulutiloihin. Lisäksi kasvavan kaupungin tulee investoida kestävästi uusien ja kasvavien asuinalueiden infrastruktuuriin sekä kestävään joukkoliikenteeseen. Espoon kasvu länsimetron, kaupunkiradan ja Raide-Jokerin varrella hyödyttää koko Suomen kasvua. Nykyinen rahoitusmalli heikentää kasvavan kaupungin investointien rahoituskykyä ja mahdollisuutta investointien toteutukseen.

Kuntien rahoitusjärjestelmän seuraavaa uudistusta ollaan jo käynnistämässä ja on tärkeää, että sillä ei entisestään heikennetä elinvoimaa luovien kasvukaupunkien toimintaedellytyksiä. Kasvukaupungit, kuten Espoo, eivät myöskään voi olla kattamassa muun julkisen sektorin alijäämäisyyttä.

4. Espoon kaupungin ja konsernin näkymät 2024 ja eteenpäin

Espoo on toteuttanut suuren osan investoinneistaan yhtiömuodossa suurten hankkeiden ohjattavuutta parantaakseen. Siten Espoon kaupungin lainakanta, 1,2 miljardia euroa, on vain pieni osa Espoon kaupungin vastuulla olevasta 4,4 miljardin euron konsernin lainakannasta. Espoo konserni on verorahoitteinen, yhteisöistä ainoastaan Espoon Asunnot Oy ja HSY kuntayhtymä keräävät tulorahoituksensa asukkailta ja yrityksiltä. Muut yhteisöt saavat tulovirtansa (liikevaihto, vuokratuotot, yhtiö- ja rahoitusvastikkeet) Espoon kaupungilta.

Espoo-konserni investoi vuonna 2024 lähes 500 milj. eurolla ja kauden 2024–2033 aikana yhteensä noin 3,8 mrd. eurolla, keskimäärin 376 milj. euroa vuodessa. Investointitaso pysyy lähivuosina edelleen korkeana.

Espoon kaupungin, kuten suurimman osan kunnista, talouden näkymät vuonna 2024 ovat heikommat kuin kuluvana vuonna. Kuluvan vuoden verokertymää nostavat aiempien vuosien korkeammalla veroprosentilla olevat verotilitykset. Tästä syystä Espoonkin vuosikate ja tilikauden tulos putoavat lähes kolmasosaan kuluvan vuoden tasosta. On tärkeää, että kuntien välisiä tilikauden tuloksia tai valtionosuuksia ei verrata yksioikoisesti toisiinsa vaan niitä tulee arvioida suhteessa kaupunkien toimintaympäristöön, palvelutarpeeseen sekä investointiohjelmaan. Kuntien tilanteet poikkeavat merkittävästi toisistaan.

Talouden skenaariot osoittavat, että Espoon valtionosuuksien kasvu on lähes olematon, vaikka väestökasvu ja palvelutarpeet kasvavat voimakkaasti. Samoin skenaario osoittaa, että vuosikatteen riittävyydessä suhteessa mittavaan investointitasoon on merkittäviä riskejä.

Skenaario Espoon talouden kehityksestä 2024–2031

- sote-uudistuksen rahoitusmallin vaikutukset näkyvät pidemmällä aikavälillä vuosikatteen kasvun heikkenemisenä

Milj. euroa	TP 2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Toimintatuotot	**461**	**380**	**352**	**365**	**385**	**369**	**397**	**399**	**391**	**379**
Toimintakulut	**-2 123**	**-1 288**	**-1 324**	**-1 402**	**-1 450**	**-1 469**	**-1 531**	**-1 568**	**-1 595**	**-1 622**
Toimintakate	**-1 653**	**-909**	**-971**	**-1 037**	**-1 065**	**-1 101**	**-1 134**	**-1 169**	**-1 205**	**-1 243**
Verotulot	1 850	894	823	859	891	909	927	945	964	984
Valtionosuudet	166	355	399	457	462	462	466	471	476	480
Rahoitustuotot ja -kulut	0	33	20	19	17	19	19	20	20	21
Vuosikate	**347**	**374**	**271**	**298**	**304**	**289**	**279**	**267**	**256**	**242**
Poistot ja arvonalentumiset	-199	-192	-203	-210	-216	-212	-211	-208	-206	-203
Satunnaiset erät	97	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tilikauden tulos	**245**	**181**	**68**	**88**	**88**	**76**	**68**	**59**	**50**	**39**

5. Näkymä ja vaikutusmahdollisuudet uudistuksiin heikot

Espoo kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto kuntatalouden näkymistä ja uudistusten vaikutuksista. Aihealue oli laaja ja Espoo myös mielellään syventää lausuntoa tarvittaessa kohdennetummin.

Espoo pitää tärkeänä sitä, että uudistuksia tehtäessä on lisättävä vuoropuhelua ja ymmärrystä siitä, miten muutokset aidosti vaikuttavat myös kasvavien kaupunkien talouteen.

Espoo on kaikissa lausunnoissaan ja koko sote-uudistuksen valmistelun ajan tuonut esille, että valtionosuuskriteeristössä ja ylipäätään kaupunkeja koskevissa uudistuksissa tulee ottaa nykyistä paremmin huomioon kaupunkien erityispiirteet ja haasteet. Väestönkasvukriteeristön taloudellista painoarvoa on lisättävä ja vieraskielisyyden perushinta tulee asettaa tasolle, joka tosiasiallisesti kompensoi palvelutarvetta.

TE-uudistuksen osalta näkymät muutoksiin ovat heikot ja on haastavaa tehdä kuntahistorian toista suurta uudistusta näinkin nopealla aikataululla, ilman riittävää näkymää sekä rahoituksellisella että operatiivisella tasolla.

Espoo korostaa, että uudistukset eivät voi johtaa siihen, että kasvavien kaupunkien investointikykyä leikataan tai se johtaisi jäljelle jäävien palvelujen leikkaukseen. Tämä kohdistuisi pääosin kasvatuksen ja opetuksen palveluihin. Samoin mahdollisuus kasvun vaatimiin ja uutta kasvua mahdollistaviin investointeihin vaarantuu. Tämä heijastuu edelleen koko Suomen kansantalouden kasvuun.

Kaupunkien osuutta omasta veropohjastaan kertyvästä verorahoitustuotosta tulisi parantaa. Kaupunkien rahoituspohjan tulisi olla sote- uudistuksen jälkeen kannustava, eikä sen pääpaino tulisi olla kuntien välisissä verotulojen tai rahoituserien siirroissa.

Espoo myös toteaa, että valtionosuusrahoituksen osuutta tasapainottamaan pitäisi arvioida pääomatuloverotuksen lisäämistä kuntien rahoituspohjaan.

Edellä esitettyjen toimien suunnittelu tulisi toteuttaa yhdessä kaupunkien kanssa. Uudistusten ja kestävän kasvun kaupunkipolitiikan pitää olla kaupunkien ja valtion kumppanuushanke.